e-ISSN 3060-5059
DOI: 10.67227

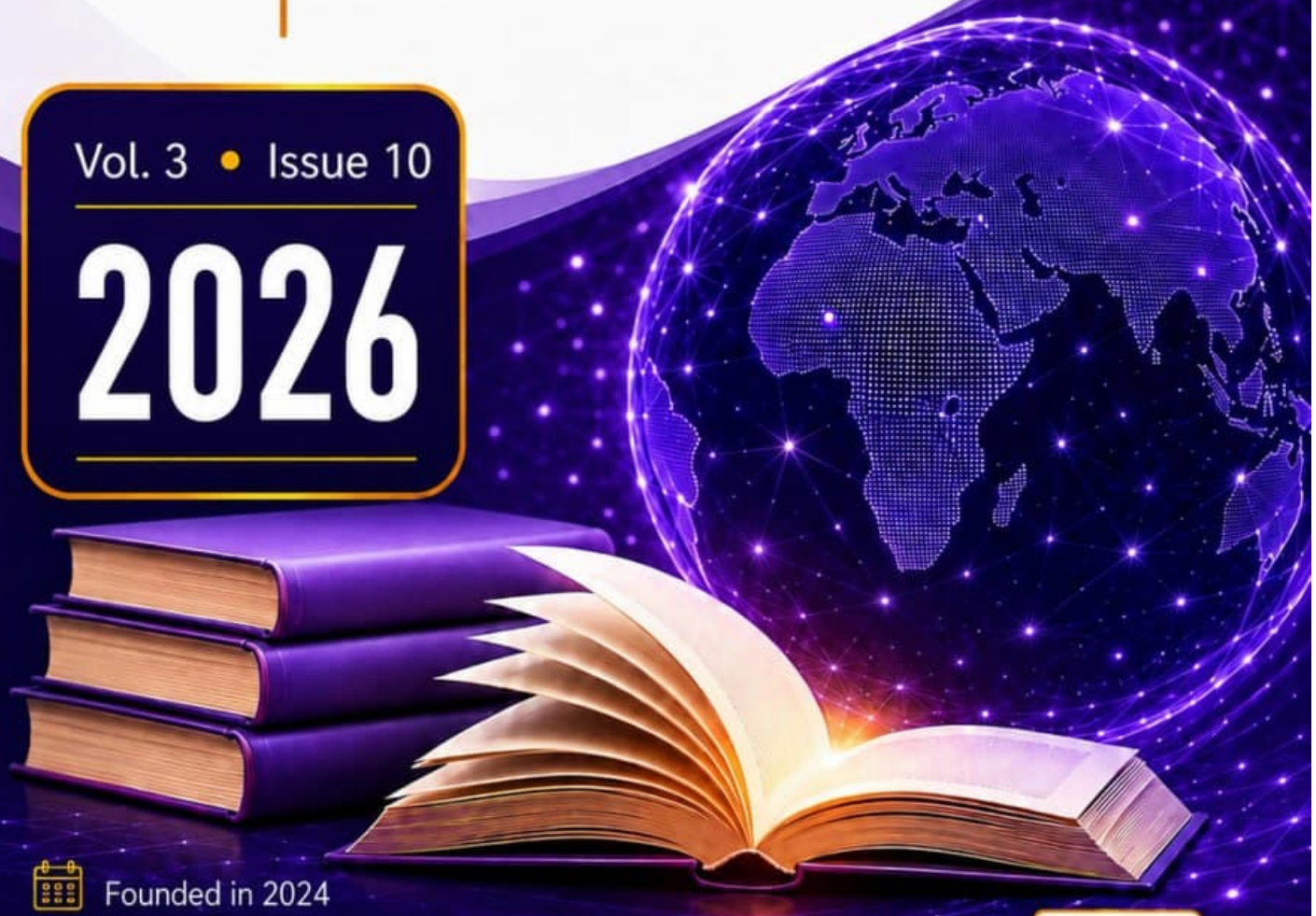
IJTIMOIY-GUMANITAR SOHADA ILMIY-INNOVATSION TADQIQOTLAR

ILMIY METODIK JURNAL

Scientific and Innovative Research in Social and Humanitarian Studies

Vol. 3 • Issue 10

2026

Founded in 2024

publishscience.uz | publish_science_journal@mail.ru

PEER REVIEWED • OPEN ACCESS

ISSN 3060-5059 (Online)
Article / Original paper https://doi.org/10.67227/yj339m64

KORREKSION RITMIKANING MAXSUS TA'LIMDAGI AHAMIYATI

Miraxmedova Lobar

O'zbekiston Milliy pedagogika universiteti, o'qituvchi.
e-mail: lobarmirahmedova4@gmail.com **ORCID**: https://orcid.org/0009-0000-7322-373X

Annotatsiya.

Maqolada korreksion ritmikaning maxsus ta'lim tizimidagi pedagogik va korreksion imkoniyatlari ilmiy-nazariy jihatdan tahlil etiladi. Korreksion ritmika musiqa, ritm va harakatning o'zaro uyg'unligiga asoslangan holda rivojlanishida turli xil kamchiliklari bo'lgan bolalarning motor, kognitiv, nutqiy, emotsional va ijtimoiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga yo'naltirilgan korreksion-pedagogik vosita sifatida qaraladi. Maqolada korreksion ritmikaning asosiy maqsad va vazifalari, ilmiy-pedagogik tamoyillari, mashg'ulotlarni tashkil etish xususiyatlari hamda ritmik mashqlarning bolaning umumiy rivojlanishiga ta'siri yoritilgan. Shuningdek, musiqiy-ritmik faoliyat orqali harakatlar koordinatsiyasi, fazoviy mo'ljal olish, eshitish idroki, diqqat, xotira, nutqiy faollik va muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish imkoniyatlari tahlil qilingan. Maqolada korreksion ritmika mashg'ulotlarini tashkil etishda individual va differensial yondashuvning zarurligi asoslab beriladi. Korreksion ritmikaning muntazam va maqsadli qo'llanilishi maxsus ta'lim oluvchilarning ta'lim jarayonidagi faolligini oshirish, mavjud rivojlanish imkoniyatlarini qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga xizmat qilishi qayd etiladi.

Kalit so'zlar: korreksion ritmika, maxsus ta'lim, maxsus pedagogika, ritm, musiqa, harakat, motorika, koordinatsiya, nutq, diqqat, xotira, emotsional rivojlanish, korreksion-pedagogik faoliyat, ijtimoiy moslashuv.

ЗНАЧЕНИЕ КОРРЕКЦИОННОЙ РИТМИКИ В СПЕЦИАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ

Мирахмедова Лобар

Национальный педагогический университет Узбекистана, преподаватель.

Аннотация.

В статье проводится научно-теоретический анализ педагогических и коррекционных возможностей коррекционной ритмики в системе специального образования. Коррекционная ритмика рассматривается как коррекционно-педагогическое средство, основанное на взаимосвязи музыки, ритма и движения и направленное на поддержку моторного, когнитивного, речевого, эмоционального и социального развития детей с различными нарушениями развития. В статье освещаются основные цели и задачи коррекционной ритмики, её научно-педагогические принципы, особенности организации занятий, а также влияние ритмических упражнений на общее развитие ребёнка. Кроме того, анализируются возможности развития координации движений, пространственной ориентировки, слухового восприятия, внимания, памяти, речевой активности и коммуникативных навыков посредством музыкально-ритмической деятельности. В статье обосновывается необходимость индивидуального и дифференцированного подходов при организации занятий по коррекционной ритмике. Отмечается, что систематическое и целенаправленное применение коррекционной ритмики способствует повышению активности обучающихся в системе специального образования, поддержке их имеющихся возможностей развития и улучшению социальной адаптации.

Ключевые слова: коррекционная ритмика, специальное образование, специальная педагогика, ритм, музыка, движение, моторика, координация, речь, внимание, память, эмоциональное развитие, коррекционно-педагогическая деятельность, социальная адаптация.

THE IMPORTANCE OF CORRECTIVE RHYTHMICS IN SPECIAL EDUCATION

Miraxmedova Lobar

National Pedagogical University of Uzbekistan, Lecturer.

Abstract.

The article presents a scientific and theoretical analysis of the pedagogical and corrective potential of corrective rhythmics in the special education system. Corrective rhythmics is considered a corrective pedagogical tool based on the integration of music, rhythm, and movement, aimed at supporting the motor, cognitive, speech, emotional, and social development of children with various developmental disabilities. The article

ISSN 3060-5059 (Online)

examines the main goals and objectives of corrective rhythmics, its scientific and pedagogical principles, the specific features of organizing classes, and the impact of rhythmic exercises on children's overall development. In addition, the possibilities of developing motor coordination, spatial orientation, auditory perception, attention, memory, speech activity, and communication skills through musical and rhythmic activities are analyzed. The article substantiates the necessity of individualized and differentiated approaches to organizing corrective rhythmics classes. It is emphasized that the systematic and purposeful application of corrective rhythmics contributes to increasing the participation of students in special education, supporting their existing developmental potential, and improving their social adaptation.

Keywords: corrective rhythmics, special education, special pedagogy, rhythm, music, movement, motor skills, coordination, speech, attention, memory, emotional development, corrective pedagogical activities, social adaptation.

Kirish. Bugungi kunda maxsus ta’lim tizimining asosiy vazifalaridan biri alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan bolalarning ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirish, ularning mavjud imkoniyatlarini rivojlantirish hamda jamiyatga muvaffaqiyatli ijtimoiy moslashuvini ta’minlashdan iborat. Maxsus ta’lim jarayonida bolaning nafaqat bilim va ko‘nikmalarni egallashi, balki uning nutqiy, jismoniy, psixologik, sensor, kognitiv va emotsional rivojlanishini ta’minlash ham muhim hisoblanadi.

Alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan bolalarda rivojlanishning bir yoki bir nechta sohasida o‘ziga xos xususiyatlar kuzatilishi mumkin. Jumladan, umumiy va mayda motorika, harakat koordinatsiyasi, nutqiy nafas, artikulyatsiya, eshitish idroki, diqqat, xotira va fazoviy mo‘ljal olish jarayonlarida turli darajadagi qiyinchiliklar mavjud bo‘lishi mumkin. Mazkur holat maxsus ta’lim jarayonida korreksion-pedagogik ishlarni kompleks ravishda tashkil etishni taqozo etadi.

Korreksion ritmika ana shunday kompleks yondashuvni amalga oshirish imkonini beruvchi pedagogik vositalardan biridir. U musiqa, ritm va harakatning o‘zaro uyg‘unligiga asoslanib, bolaning turli funksiyalarini rivojlantirishga yo‘naltiriladi. Korreksion ritmik mashqlar jarayonida bola musiqa yoki ritmik signalni eshitadi, uni idrok qiladi, harakatni rejalashtiradi, bajaradi va natijani nazorat qiladi. Agar mashqlarga nutqiy topshiriqlar ham qo‘shilsa, nutq va harakatning o‘zaro muvofiqligi shakllantiriladi.

O‘zbekiston Respublikasida alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarni ta’limiy va korreksion-pedagogik jihatdan qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan me’yoriy-huquqiy asoslar shakllangan. Jumladan, Vazirlar Mahkamasining 2021-yil 12-oktabrdagi 638-son qarorida maxsus ta’limning ayrim yo‘nalishlarida ritmika va musiqali ritmika mashg‘ulotlari nazarda tutilgan. Bu esa korreksion ritmikaning maxsus ta’limdagi amaliy ahamiyatini ko‘rsatadi. Shu sababli korreksion ritmikaning maxsus ta’limdagi o‘rnini o‘rganish, uning pedagogik imkoniyatlarini aniqlash va amaliyotga samarali joriy etish usullarini ishlab chiqish dolzarb masalalardan biridir.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Korreksion ritmikaning maxsus ta’lim tizimidagi o‘rnini ilmiy jihatdan asoslashda maxsus pedagogika, logopediya, psixologiya va musiqiy-ritmik faoliyatga oid nazariy manbalar muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur yo‘nalishda M. Yu. Ayupovaning logopediyaga oid ilmiy-metodik qarashlari nutq buzilishlarini bartaraf etishda kompleks korreksion yondashuvning ahamiyatini anglashga yordam beradi. Muallifning yondashuvi nutqiy rivojlanishdagi qiyinchiliklarni o‘rganishda bolaning individual xususiyatlari, nutqiy faoliyati va korreksion-pedagogik ta’sir vositalarini hisobga olish zarurligini ko‘rsatadi [2, 15–22-b.].

G. A. Volkovaning logopedik ritmikaga oid tadqiqotlarida musiqa, ritm, harakat va nutqning o‘zaro aloqadorligi korreksion ishlarning muhim tarkibiy qismi sifatida qaraladi. Ushbu yondashuv ritmik mashqlar yordamida harakatlar muvofiqligini, eshitish diqqatini, nutqiy faollikni va psixomotor jarayonlarni rivojlantirish imkoniyatlarini nazariy jihatdan izohlashga xizmat qiladi. Ayniqsa, ritmik topshiriqlarni nutqiy mashqlar bilan uyg‘unlashtirish bolalarda nutq va harakat faoliyatining o‘zaro muvofiqligini shakllantirish uchun metodik asos bo‘lib xizmat qiladi [3, betlar nashr nusxasi bo‘yicha aniqlashtiriladi].

G. R. Shashkinaning logopedik ritmikaga bag‘ishlangan metodik ishlari maktabgacha yoshdagi nutqida buzilishlar kuzatiladigan bolalar bilan mashg‘ulotlarni tashkil etish masalalarini yoritadi. Ushbu yo‘nalishdagi metodik qarashlar ritmik mashqlarni bolaning yosh xususiyatlari, nutqiy rivojlanish darajasi va individual ehtiyojlariga moslashtirish zarurligini asoslashda ahamiyatlidir. Mashg‘ulotlarda harakat, musiqa va nutqiy topshiriqlarning izchil uyg‘unlashtirilishi korreksion ta’sirni maqsadli tashkil etish imkonini beradi [4, betlar nashr nusxasi bo‘yicha aniqlashtiriladi].

T. B. Filicheva va G. V. Chirkina tomonidan logopediya sohasida ishlab chiqilgan nazariy-metodik qarashlar nutq buzilishlarini aniqlash va bartaraf etish jarayonida tizimli korreksion ishlarning ahamiyatini ochib beradi. Bu yondashuv korreksion ritmikani mustaqil mashqlar majmuasi sifatida emas, balki logopedik mashg‘ulotlarni to‘ldiruvchi va bolaning nutqiy-motor rivojlanishini qo‘llab-quvvatlovchi vosita sifatida talqin qilishga imkon yaratadi [5, betlar nashr nusxasi bo‘yicha aniqlashtiriladi].

L. S. Vigotskiyning maxsus pedagogika va rivojlanish psixologiyasiga oid ilmiy qarashlari alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bolalarning rivojlanish imkoniyatlarini pedagogik yordam orqali qo‘llab-quvvatlash masalasini nazariy jihatdan asoslaydi. Uning yondashuvi korreksion mashg‘ulotlarda bolaning mavjud imkoniyatlarini hisobga olish, topshiriqlarni bosqichma-bosqich murakkablashtirish va pedagogik ko‘makni individual ehtiyojlarga moslashtirish zarurligini tushuntirishda muhimdir [6, betlar nashr nusxasi bo‘yicha aniqlashtiriladi].

Korreksion ritmika bo‘yicha zamonaviy tadqiqotlarda ham ritmik idrok, nutq va musiqiy faoliyat o‘rtasidagi munosabatlarga e’tibor qaratilmoqda. 2015-yilda Frontiers in Human Neuroscience jurnalida chop etilgan, nutqida o‘ziga xos rivojlanish qiyinchiliklari kuzatiladigan bolalarda nutq va musiqa ritmini idrok etishga bag‘ishlangan tadqiqot ushbu jarayonlarning o‘zaro aloqadorligini o‘rganishga qaratilgan. Mazkur yo‘nalishdagi ilmiy izlanishlar ritmik faoliyatni nutqiy rivojlanishni qo‘llab-quvvatlash imkoniyatlari nuqtayi nazaridan baholashga zamin yaratadi [8, betlar maqolaning to‘liq matni asosida aniqlashtiriladi].

D. A. Kalashnikovaning logoritmika usullaridan foydalanishga bag‘ishlangan ishi maktabgacha yoshdagi nutqida buzilishlar bo‘lgan bolalar bilan mashg‘ulotlarda ritmik yondashuvning amaliy imkoniyatlarini ko‘rib chiqadi. Shuningdek, 2024-yilda chop etilgan, og‘ir dizartriyali kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarda nutq ritmini korreksiyalash muammosiga oid tadqiqotlar ritmik mashqlarni nutq buzilishining xususiyatlariga muvofiq tanlash masalasining dolzarbligini ko‘rsatadi [7; 9]. A. J. Tajimuratovning erta yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda logoritmikaning samarali vosita sifatidagi o‘rniga bag‘ishlangan ishi ham mazkur yo‘nalishning amaliy ahamiyatini o‘rganishda e’tiborga loyiq [10].

O‘zbekiston Respublikasining 2021-yil 12-oktabrdagi 638-son qarori alohida ta’lim ehtiyojlari bo‘lgan bolalarga ta’lim berishni tartibga soluvchi normativ-huquqiy asoslardan biri hisoblanadi. Ushbu hujjat maxsus ta’limni tashkil etish sharoitlarini belgilashda muhim manba bo‘lib, korreksion-pedagogik faoliyatni ta’lim jarayoni bilan uzviy bog‘liq holda ko‘rib chiqish zarurligini ko‘rsatadi [1].

METODOLOGIYA

Tadqiqot metodologiyasini korreksion ritmikaning maxsus ta’limdagi pedagogik imkoniyatlarini o‘rganishga yo‘naltirilgan ilmiy-nazariy yondashuvlar tashkil etadi. Tadqiqot jarayonida mavzuga oid ilmiy-metodik adabiyotlarni tahlil qilish, qiyosiy tahlil, umumlashtirish va tizimlashtirish metodlaridan foydalanildi. Korreksion ritmikaning motor, nutqiy, kognitiv va emotsional rivojlanishga ta’siri musiqiy-ritmik mashqlar mazmuni hamda ularni tashkil etish tamoyillari asosida o‘rganildi. Shuningdek, mashg‘ulotlarni tashkil etishda individual va differensial yondashuv, izchillik, takroriylik hamda ko‘rgazmalilik tamoyillariga alohida e’tibor qaratildi.

NATIJA

Korreksion ritmika musiqa, ritm va maqsadli harakatlardan foydalanish orqali bolaning rivojlanishidagi mavjud qiyinchiliklarni kamaytirish hamda uning rivojlanish imkoniyatlarini qo‘llab-quvvatlashga qaratilgan korreksion-pedagogik faoliyatdir. Korreksion ritmikaning mazmunida musiqa, ritm va harakat asosiy o‘rin tutadi. Musiqa bolaning emotsional holatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi va mashg‘ulotga qiziqishini oshiradi. Ritm harakatlarning ketma-ketligi va tezligini tartibga soladi. Harakat esa umumiy va mayda motorikani, koordinatsiyani va fazoviy mo‘ljal olishni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Korreksion ritmika oddiy musiqali jismoniy mashqlardan farq qiladi. Unda har bir mashq muayyan korreksion maqsadga ega bo‘ladi. Masalan, qarsak chalish orqali ritmni his qilish va eshitish diqqati rivojlantiriladi, musiqa ritmiga mos yurish orqali harakat koordinatsiyasi shakllantiriladi, she’rni harakat bilan birgalikda aytish orqali esa nutq va motor faoliyat o‘rtasidagi bog‘liqlik mustahkamlanadi.

Korreksion ritmikaning maxsus ta’limdagi ahamiyati uning kompleks ta’sir xususiyati bilan belgilanadi. Birgina ritmik mashq orqali bolaning bir vaqtning o‘zida bir nechta psixofiziologik funksiyasini faollashtirish mumkin. Avvalo, korreksion ritmika bolaning umumiy motorikasini rivojlantiradi. Yurish, yugurish, sakrash, burilish, qo‘l va oyoq harakatlarini navbat bilan bajarish kabi mashqlar harakatlarning aniqligi va muvofiqligini shakllantiradi. Korreksion ritmika mayda motorikani rivojlantirish uchun ham samarali vosita hisoblanadi. Barmoq mashqlari, qo‘l bilan turli ritmlarni ifodalash, mayda predmetlardan foydalanish kabi topshiriqlar qo‘l barmoqlarining harakatchanligini oshiradi.

Ritmik mashqlar diqqat va xotirani rivojlantiradi. Shu bilan birga, bola berilgan ritmik ketma-ketlikni tinglaydi, uni eslab qoladi va qayta bajaradi. Mashqlarni bajarish jarayonida bola pedagogning ko‘rsatmalarini tinglashi va ularga muvofiq harakat qilishi kerak bo‘ladi. Shuningdek, korreksion ritmika bolaning fazoviy mo‘ljal olish ko‘nikmalarini rivojlantiradi. O‘ng, chap, old, orqa, yuqori, past kabi yo‘nalishlarni harakat orqali o‘zlashtirish bolaning fazoviy tasavvurlarini mustahkamlaydi.

Korreksion ritmika bolaning emotsional-irodaviy holatiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Musiqa va harakatli o‘yinlar mashg‘ulotni qiziqarli tashkil etish imkonini beradi. Guruhli mashg‘ulotlarda esa bolalar o‘zaro hamkorlik qilish, navbat kutish va umumiy qoidalarga rioya qilishni o‘rganadilar.

Korreksion ritmikaning muhim yo‘nalishlaridan biri nutq buzilishlari bo‘lgan bolalar bilan ishlashdir. Nutq jarayoni artikulyatsion apparat faoliyati bilan bir qatorda nafas, eshitish, motorika, diqqat va xotira bilan ham chambarchas bog‘liq. Shuning uchun nutq buzilishlarida faqat tovush talaffuzini korreksiyalash bilan cheklanib qolmasdan, bolaning umumiy motorikasi va nutqiy ritmini rivojlantirishga ham e’tibor berish zarur.

Korreksion ritmika yordamida nutqiy nafasni rivojlantirish, nutq tempini tartibga solish, bo‘g‘in tuzilishini mustahkamlash, artikulyatsion harakatlarni faollashtirish, fonematik eshituvni rivojlantirish va nutqni harakat bilan uyg‘unlashtirish mumkin. Masalan, pedagog ma’lum ritmda qarsak chaladi va bola shu ritmni takrorlaydi.

Keyinchalik qarsak o‘rniga bo‘g‘inlar kiritiladi: “ma-ma-ma”, “ta-ta-ta”, “sa-sa-sa”. Keyingi bosqichda ikki yoki uch bo‘g‘inli so‘zlar, undan so‘ng qisqa gaplar ritmik harakatlar bilan birgalikda aytiladi. Bunday mashqlar nutq va harakatning o‘zaro muvofiqligini rivojlantirishga yordam beradi. Korreksion ritmik mashg‘ulotlar barcha bolalar uchun bir xil shaklda tashkil etilmasligi kerak. Mashg‘ulot mazmuni bolaning rivojlanish xususiyatlari va individual imkoniyatlariga moslashtirilishi lozim.

Eshitishida nuqsoni bo‘lgan bolalar bilan ishlashda vizual va kinestetik tayanchlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Pedagogning harakatlarni namoyish etishi, qo‘l ishoralari, vizual belgilar va vibratsion sezgilardan

ISSN 3060-5059 (Online)

foydalanish ritmni idrok etishga yordam beradi. Ko‘rishida nuqsoni bo‘lgan bolalar bilan ishlashda esa verbal ko‘rsatmalar, ovozli signallar va fazoviy mo‘ljal olishga qaratilgan mashqlarga katta e’tibor beriladi. Shuningdek, mashg‘ulot davomida bolaning xavfsizligi ta’minlanishi zarur. Tayanch-harakat tizimida qiyinchiliklari bo‘lgan bolalar uchun mashqlar bolaning jismoniy imkoniyatlariga moslashtiriladi. Zarur hollarda harakatlar o‘tirgan holatda yoki tayanch vositalaridan foydalanib bajarilishi mumkin. Intellektual rivojlanishida qiyinchiliklari bo‘lgan bolalar bilan ishlashda esa qisqa, sodda va takroriy mashqlardan foydalanish samarali hisoblanadi. Pedagog topshiriqni aniq va qisqa shaklda tushuntirishi hamda mashg‘ulotni bosqichma-bosqich tashkil etishi lozim.

Mashg‘ulotning dastlabki qismida bolalarni faoliyatga tayyorlash, diqqatini jamlash va umumiy ritmga moslashtirish maqsadga muvofiq. Tayyorlov qismida oddiy yurish, qo‘l harakatlari, qarsak chalish, nafas mashqlari va ritmni farqlashga qaratilgan topshiriqlar bajariladi.

Asosiy qismda bolaning individual ehtiyojlaridan kelib chiqib, umumiy motorika, mayda motorika, artikulyatsiya, nutqiy nafas, ritm va koordinatsiyani rivojlantiruvchi mashqlar bajariladi.

Keyingi bosqichda nutq va harakat uyg‘unlashtiriladi. She’r, sanama, bo‘g‘in, so‘z va qisqa gaplarni aytish ritmik harakatlar bilan birgalikda amalga oshiriladi. Yakuniy qismda esa sokin harakatlar, nafas mashqlari va emotsional holatni barqarorlashtiruvchi mashqlardan foydalaniladi.

MUHOKAMA

Maxsus ta’limda korreksion ritmik mashg‘ulotlarni tashkil etishda individual yondashuv, tizimlilik, izchillik, takroriylik, ko‘rgazmalilik, faollik va ijobiy emotsional muhit tamoyillariga amal qilish zarur. Individual yondashuv bolaning rivojlanish darajasi va imkoniyatlarini hisobga olishni nazarda tutadi. Tizimlilik va izchillik mashg‘ulotlarning muntazam tashkil etilishini hamda topshiriqlarning oddiydan murakkabga qarab o‘zgarishini ta’minlaydi.

Takroriylik orqali yangi ko‘nikmalar mustahkamlanadi. Ko‘rgazmalilik esa pedagogning harakatlarni amalda namoyish etishi orqali bolaning topshiriqni yaxshiroq tushunishiga yordam beradi. Mashg‘ulot davomida ijobiy emotsional muhit yaratish ayniqsa muhimdir. Bolaning kichik yutug‘ini ham rag‘batlantirish uning o‘ziga bo‘lgan ishonchini oshiradi va keyingi faoliyatga motivatsiyasini kuchaytiradi.

Korreksion ritmikaning amaliy ahamiyati uning maxsus ta’limdagi boshqa korreksion yo‘nalishlar bilan integratsiyalash imkoniyati bilan ham belgilanadi. Logoped, defektolog, psixolog, musiqa rahbari va jismoniy tarbiya mutaxassisi o‘zaro hamkorlik qilgan holda ritmik mashg‘ulotlarni bolaning individual rivojlanish dasturiga kiritishlari mumkin. Bunday hamkorlik bolaning turli rivojlanish sohalariga uyg‘un yo‘nalishda ta’sir ko‘rsatish imkonini beradi.

Korreksion ritmik mashg‘ulotlar natijasida bolaning harakat faoliyati, topshiriqlarni bajarish qobiliyati, diqqatni jamlash darajasi, ritmni takrorlash imkoniyati, nutqiy faolligi va jamoada ishtirok etish ko‘nikmalarida ijobiy o‘zgarishlar kuzatilishi mumkin. Biroq korreksion ritmikaning samaradorligini baholashda bolaning individual xususiyatlarini hisobga olish zarur. Har bir bolada natija bir xil tezlikda shakllanmaydi. Shu sababli pedagog muntazam kuzatuv olib borishi va mashg‘ulot mazmunini olingan natijalarga ko‘ra moslashtirishi kerak.

Korreksion ritmikaning maxsus ta’limdagi imkoniyatlarini tahlil qilish shuni ko‘rsatadiki, ritm va harakatning birgalikda qo‘llanishi bolaning motor, sensor va kognitiv faoliyatini faollashtirish uchun qulay pedagogik sharoit yaratadi. Xulosa qilib aytganda, korreksion ritmika maxsus ta’lim tizimida alohida ta’lim ehtiyojlariga ega bo‘lgan bolalarni har tomonlama rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim korreksion-pedagogik vositadir. Uning asosini musiqa, ritm, harakat, nutq va nafas jarayonlarining o‘zaro uyg‘unligi tashkil etadi.

Korreksion ritmik mashg‘ulotlar bolaning umumiy va mayda motorikasi, harakat koordinatsiyasi, eshitish diqqati, xotirasi, fazoviy tasavvurlari, nutqiy nafasi, artikulyatsion harakatlari va emotsional-irodaviy sifatlarini rivojlantirish imkonini beradi. Ayniqsa, nutq buzilishlari bo‘lgan bolalar bilan ishlashda korreksion ritmika nutq va harakatni uyg‘unlashtirish, nutq tempini tartibga solish, nutqiy nafasni rivojlantirish va artikulyatsion jarayonlarni faollashtirishda muhim yordamchi vosita sifatida xizmat qiladi.

Turli rivojlanish xususiyatlariga ega bolalar bilan ishlashda korreksion ritmik mashg‘ulotlarning mazmuni individual yondashuv asosida moslashtirilishi lozim. Mashg‘ulotlarni logopedik, defektologik va psixologik-pedagogik ishlar bilan integratsiyalash esa ularning samaradorligini oshiradi. Shunday qilib, maxsus ta’lim muassasalarida korreksion ritmik mashg‘ulotlarni muntazam tashkil etish, pedagoglarning metodik tayyorgarligini oshirish, amaliy mashqlar bankini yaratish va bolaning rivojlanish natijalarini muntazam monitoring qilish ushbu yo‘nalishning samaradorligini yanada oshirish imkonini beradi.

XULOSA

Korreksion ritmikaning maxsus ta’lim tizimidagi o‘rnini tahlil qilish uning bolalarning individual rivojlanish imkoniyatlarini ro‘yobga chiqarishga yo‘naltirilgan ko‘p qirrali pedagogik vosita ekanligini ko‘rsatadi. Uning ta’lim jarayoniga tatbiq etilishi mashg‘ulotlarni faqat muayyan ko‘nikmalarni shakllantirish bilan cheklamasdan, bolaning mustaqil faoliyat yuritishi, topshiriqlarni anglab bajarishi va jamoaviy faoliyatda ishtirok etishini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

Korreksion ritmikani samarali tashkil etish uchun mashqlar mazmunini bolaning rivojlanish holati, ta’limiy ehtiyojlari va o‘zlashtirish sur’atiga muvofiq belgilash muhimdir. Bunda pedagogik ta’sirning natijadorligi mashg‘ulotlarning muntazamligi bilangina emas, balki tanlangan topshiriqlarning maqsadga muvofiqligi va bolaning faol ishtirokini ta’minlay olishi bilan ham belgilanadi. Shu sababli korreksion ritmika mashg‘ulotlarini logoped, maxsus pedagog, psixolog va boshqa tegishli mutaxassislar hamkorligida rejalashtirish maqsadga muvofiq.

Shuningdek, korreksion ritmikaning amaliy samaradorligini aniqlashda bolaning mashg‘ulotlardagi ishtiroki, topshiriqlarni bajarishdagi mustaqilligi va vaqt davomida kuzatiladigan individual o‘zgarishlarni mezonlar asosida baholash zarur. Bu yondashuv pedagogik ishlarni mavjud natijalarga muvofiq takomillashtirish imkonini beradi.

ISSN 3060-5059 (Online)

Korreksion ritmikani maxsus ta'lim amaliyotida rivojlantirish uning mazmunini ilmiy asosda takomillashtirish, pedagoglarning metodik kompetensiyasini oshirish va individual rivojlanish dinamikasini baholash mexanizmlarini ishlab chiqish bilan uzviy bog'liq. Mazkur yo'nalishdagi izchil ishlar maxsus ta'lim oluvchilar uchun yanada moslashuvchan, samarali va rivojlantiruvchi ta'lim muhitini shakllantirishga zamin yaratadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining «Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarga ta'lim berishga oid normativ-huquqiy hujjatlarni tasdiqlash to'g'risida»gi qarori. – 2021-yil 12-oktabr, 638-son. – URL: https://lex.uz/docs/-5679836. www.lex.uz
2. Ayupova M. Yu. Logopediya. – Toshkent: O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati nashriyoti, 2007. – URL: https://cspu.uz/logopediya-1. cspu.uz
3. Волкова Г. А. Логопедическая ритмика: учебник для студентов вузов. – Москва: ВЛАДОС, 2003. – URL: https://library.omgpu.ru/node/5642. Сайт библиотеки ОмГПУ
4. Шашкина Г. Р. Логопедическая ритмика для дошкольников с нарушениями речи: учебное пособие для вузов. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва: Юрайт, 2023. – 215 с. – ISBN 978-5-534-09761-0. URL (nashr ma'lumotlari keltirilgan universitet materiali): https://www.mgpu.ru/wp-content/uploads/2023/03/Deti-s-narusheniyami-rechi-9-marta.pdf. mgpu.ru
5. Филичева Т. Б., **Чевелева Н. А.**, Чиркина Г. В. Основы логопедии: учебное пособие. – Москва: Просвещение, **1989**. – URL: https://search.rsl.ru/ru/record/01001474431. Search RSL
6. Выготский Л. С. Собрание сочинений: в 6 т. Т. 5: Основы дефектологии / под ред. Т. А. Власовой. – Москва: Педагогика, **1983**. – 368 с. – URL: https://rusneb.ru/catalog/000201_000064_BJVVV1116469/. rusneb.ru
7. Калашникова Д. А. Использование приемов логоритмики во время занятий с дошкольниками, имеющими речевые нарушения // Наука в мегаполисе. – 2024. – URL: Maqolaning jurnal saytidagi sahifasi. mgpu-media.ru
8. **Cumming R., Wilson A., Leong V., Colling L. J., Goswami U.** Awareness of Rhythm Patterns in Speech and Music in Children with Specific Language Impairments // Frontiers in Human Neuroscience. – 2015. – Vol. 9. – Art. 672. – URL: https://doi.org/10.3389/fnhum.2015.00672. frontiersin.org
9. **Sukhonina N. S.** The Problem of Speech Rhythm Correction in the Logorhythmic Practice of Junior Schoolchildren with Severe Dysarthria // International Research Journal. – 2024. – № 4 (142). – URL: https://doi.org/10.23670/IRJ.2024.142.60. International Research Journal
10. Tajimuratov A. J. Logorhythmics as an Effective Tool for Speech Development in Early Childhood // Science and Society. – 2026. – № 4-3. – P. 68–70. – URL: https://journal.ndpi.uz/ss/article/view/2026-4-3-023. SCIENCE and SOCIETY